

Til: Stortingets finanskomité

Fra: Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter v/ direktør Petter Wille, fagdirektør Laila Vars og seniorrådgiver Erlend Methi

Kopi:

Dato: 2. mai 2017

Emne: Muntlig innspill til høring om Statens pensjonsfond utland

---

Nedenfor gjengis vårt muntlige innspill til Stortingets finanskomité i forbindelse med høringen tilknyttet Statens pensjonsfond utland avholdt 2. mai 2017.

Høringsuttalelse – Statens pensjonsfond utland

I lov om Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter heter det i § 1 at institusjonen har som hovedoppgave å fremme og beskytte menneskerettighetene i tråd med Grunnloven, menneskerettsloven og den øvrige lovgivning, internasjonale traktater og folkeretten for øvrig. En av våre oppgaver er å gi råd til blant annet Stortinget og forvaltningen om gjennomføringen av menneskerettighetene. Dette betyr blant annet at vi skal komme med innspill i relevante lovgivningsprosesser.

Vi har bygget opp en sterk kompetanse på menneskerettigheter som juridisk fagfelt og vi vil fremover ønske å se mer på spørsmålene rundt menneskerettigheter og næringsliv, herunder oljefondet. Vi har så vidt berørt spørsmålet i vår årsmelding for 2016. Dette er et område under utvikling, også fra et rettslig ståsted.

Forslaget Stortinget skal drøfte er hvorvidt det bør stå en eksplisitt henvisning i retningslinjene for SPU, til ILO konvensjon 169 og FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter, som grunnlag for SPU's etiske retningslinjer for investeringer. I gjeldende retningslinjer står det at et selskap kan utelukkes der det er en uakseptabel risiko for at selskapet medvirker eller er ansvarlig for grove eller systematiske krenkelser av menneskerettighetene.

Innledningsvis vil jeg understreke at retningslinjene for observasjon og utelukkelse fra SPU kommer i tillegg til den forpliktelse staten Norge har, også når Norge gjennom Norges Bank og SPU, utøver

myndighet i kraft av finansielle investeringer, til å følge sine menneskerettslige forpliktelser. Den forpliktelsen gjelder uavhengig av om lovverk og traktater er inntatt i retningslinjene.

I hvilken grad disse retningslinjene kan sies å gi uttrykk for den terskelen som følger av våre menneskerettslige forpliktelser kan nok diskuteres, men det er uansett slik at retningslinjene ikke trenger uttømmende å gjengi norsk lovgivning og internasjonale forpliktelser for at det skal kunne forutsettes at de blir fulgt. Dette gjelder selvsagt også urfolks rettigheter. En slik gjengivelse vil kunne skape uklarhet hvis man henviser til noen relevante konvensjoner og ikke til andre. Man risikerer at noe ikke blir inkludert ved en oppstilling.

Et tilleggsmoment man bør være bevisst på: Det er en forskjell på å innta i retningslinjene at Norge ikke skal begå menneskerettighetsbrudd, og at Norge ikke skal investere i selskap som begår menneskerettighetsbrudd. Det er to ulike spørsmål med to ulike terskler. Retningslinjene § 3 innebærer at Norge kan beslutte utelukkelse om selskapet medvirker til eller er ansvarlig for enkelte tilfeller av grove menneskerettighetsbrudd. Men den terskelen vil ikke være lik den terskelen som finnes for at Norge anses for å ha begått menneskerettighetsbrudd. Ved å innta for eksempel SP eller ILO i § 3, vil Norge i realiteten kunne ende opp med påta seg et større ansvar enn det som følger av våre menneskerettslige forpliktelser. Det står man selvfølgelig fritt til å gjøre, og det kan det være gode grunner for, men det er ikke nødvendigvis vårt spørsmål å vurdere.

Vi forventer at Norge og Norges Bank i forvaltningen av SPU følger lovverk og internasjonale forpliktelser, som SP og ILO, uavhengig av hva som står i disse eller andre retningslinjer.

Om jusen: Det klare juridiske utgangspunkt er at det skal mye til for at en stat – i kraft av en finansiell investering og som liten minoritetsaksjonær – skal kunne holdes ansvarlig for menneskerettighetsbrudd begått av et utenlandsk målselskap i en annen stat. Menneskerettigheter er som utgangspunkt en stats ansvar innenfor egne landegrenser, men det kan tenkes unntak hvor man også blir ansvarlig for krenkelser i utlandet. I tillegg kommer de ulike retningslinjene på feltet, som FNs og OECDs retningslinjer, av ulik forpliktende karakter, i tillegg til den formen for «lojalitetsplikt» om at stater bør tilstrebe en lojal oppfyllelse av sine menneskerettslige forpliktelser. Det kan innebære at man bør tilstrebe å støtte opp om menneskerettigheter også i andre land.

Dette er rettslig komplekst både som følge av mangfoldet av ulike rettslige dokumenter med ulik vekt, og fordi det er snakk om avledede plikter når det kommer til de primære menneskerettslige kildene. Dersom man ønsker å revidere retningslinjene, kan det kanskje være hensiktsmessig med en bredere gjennomgang av dette lik det som ble gjort i 2003 (Graver). Dette også fordi det har vært en betydelig utvikling i det rettslige landskapet siden den gang. Det er også komplekst når det kommer til faktumsdelen. Jusen på dette området vil ofte henge sammen med de aktsomhetsvurderinger som er gjort i forbindelse med og under investeringene. Det er positivt med det nye forventningsdokumentet til målselskapene om menneskerettigheter fra 2016. Vi registrerer imidlertid at andre tidligere har etterlyst mer informasjon om hvordan dette følges opp i praksis. Det er behov for å synliggjøre at menneskerettigheter, herunder urfolks rettigheter ivaretas. Vi håper i fremtiden å høre mer om for eksempel hvordan forventningsdokumentet implementeres, og vi kan også bistå i vurderingen av rettslige spørsmål.